

DANUTĖ STEPONAVIČIŪTĖ
Klaipėdos universiteto biblioteka

Alfonso Šešplaukio-Tyruolio dokumentinis paveldas lituanistinėje dr. K. Pemkaus kolekcijoje (Klaipėdos universiteto biblioteka)

Anotacija. Lietuvoje saugomuose lietuvių išeivių archyvuose galima rasti nemažai netyrinėto dokumentinio paveldo. Klaipėdos universiteto bibliotekoje veikiančioje dr. Kazio Pemkaus bibliotekoje-archyve šio paveldo tvarkymas dar tik pradedamas. Archyve surinktas žymių lietuvių išeivijos veikėjų, rašytojų, menininkų ir kitų asmenų dokumentinis palikimas. Šiame straipsnyje pristatomas literatūros mokslininko, poeto, vertėjo, pedagogo Alfonso Šešplaukio-Tyruolio (1909–2006) dokumentinis paveldas. Jame gausu medžiagos apie visapusišką šio šviesaus žmogaus veiklą. A. Šešplaukis-Tyruolis ne tik pats rašė poeziją, literatūros mokslo darbus, bet ir vertė iš keleto kalbų, sudarė antologijas, parengė vadovėlius, nemažai nuveikė bibliografijos srityje. Straipsnyje trumpai pristatoma archyve saugoma A. Šešplaukio-Tyruolio korespondencija.

Esminiai žodžiai: Kazys Pemkus; Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis; išeivija; dokumentinis paveldas; Klaipėdos universiteto biblioteka.

Keywords: Kazys Pemkus; Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis; exile; documentary heritage; the Klaipėda University Library.

Klaipėdos universiteto bibliotekoje nuo 1997 m. veikiančioje išeivijos visuomenės veikėjo, gydytojo, bibliofilo dr. K. Pemkaus lituanistinėje bibliotekoje-archyve sukaupta vertinga knygų, periodikos, archyvinės medžiagos kolekcija. Didžiąją archyvinės kolekcijos dalį sudaro lietuvių išeivijos asmenų archyvai. Tarp jų ir A. Šešplaukio-Tyruolio (1909–2006) dokumentinis paveldas.

Nėra dokumentų apie šio paveldo perdavimą dr. K. Pemkui, tačiau žinoma, kad jie buvo pažįstami. Yra A. Šešplaukio-Tyruolio 1981 m. siūsta užuojauta K. Pemkui, mirus mamai. Kai kurių asmenų korespondencijoje galima aptikti laiškų apie turimus rinkinius, ketinimą perduoti archyvą, bet tokio K. Pemkaus ir A. Šešplaukio-Tyruolio susirašinėjimo nerasta. Dr. K. Pemkaus kolekcijoje yra keletas knygų su A. Šešplaukio-Tyruolio dedikacijomis. Kai kurie poezijos, vertimų, bibliografijos rankraščių ir mašinraščių aplankai, tikėtina, sudaryti paties A. Šešplaukio-Tyruolio, yra su užrašais *Dr. K. Pemkus, A. T. raštai (vertimai ir kt.) dr. K. Pemkui*.

Šio straipsnio tikslas – pristatyti A. Šešplaukio-Tyruolio dokumentinį paveldą: poeziją, vertimus, antologijas, bibliografijos ir kitus darbus, apžvelgti korespondenciją.

A. Šešplaukis-Tyruolis bendravo su Maironio lietuvių literatūros muziejumi, todėl jo asmenybė ir kūryba gražiai pristatyta muziejaus direktorės A. Ruseckaitės straipsniuose [43, 1–2; 44, 4, 8]. M. Macijauskienės pokalbis su A. Šešplaukiu-Tyruoliu išspausdintas *XXI amžiuje* [25, 1].

Vertimai nagrinėjami N. Vaičiulėnaitės-Kašelionienės straipsnyje [71, 273–280]. Apie A. Šešplaukio-Tyruolio kūrybą rašyta knygoje *Lietuvių egzodo literatūra, 1945–1990* [34, 166–169] ir P. Naujokaičio knygoje *Lietuvių literatūros istorija* [39, 144–148], išėivijos spaudoje. Biografijos ir kūrybos duomenys nurodyti biografijų žinyne *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai* [33, 331], *Lietuvių enciklopedijoje* [35, 425]. Kita informacija rinkta iš Klaipėdos universiteto, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo ir kitų bibliotekų elektroninių katalogų.

Pedagogas, poetas ir vertėjas, literatūros mokslininkas Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis Lietuvoje baigė Linkuvos gimnaziją, germanistikos ir lietuvių filologijos studijas Vytauto Didžiojo universitete (1933), mokytojavo Kauno jėzuitų, Marijampolės marijonų ir Šiaulių berniukų gimnazijose, buvo radiofono bendradarbis, išleido kelias savo eilėraščių ir vertimų knygas.

1944 m. A. Šešplaukis-Tyruolis pasitraukė į Austriją (Insbruko universitete už disertaciją apie J. G. Herderį ir baltų tautas [50] gavo daktaro laipsnį), po to į Vokietiją, 1949 m. persikėlė į JAV ir patyrė visus egzilio išbandymus, todėl, galime manyti, kad savo darbais ir veikla buvo tikras „išvietintos kultūros“ žmogus.

Gyvendamas Vokietijoje, A. Šešplaukis-Tyruolis neapsiribojo vien mokytojo darbu ir knygų rengimu. 1945–1948 m. jis buvo leidinio „Alguvos baras“, kurio išėjo 7 numeriai, redaktorius. Šio leidinio pirmame numeryje išspausdino savo straipsnį *Lietuviškoji daina Europos literatūroj*, kituose numeriuose spausdinti jo eilėraščiai.

Dr. K. Pemkaus kolekcijoje esantį A. Šešplaukio-Tyruolio dokumentinį paveldą galima suskirstyti taip: 1. Poezija; 2. Vertimai; 3. Antologijos; 4. Vadovėliai; 5. Bibliografija; 6. Kiti darbai; 7. Korespondencija.

Poezija. Pirmas A. Šešplaukio-Tyruolio poezijos rinkinys – *Vyturėlis* [67] (išleistas šapirografu 1927?). Lietuvoje išleistas ir kitas rinkinys – *Pavasario saulėj* (1935) [57]. Kiti poezijos rinkiniai pasirodė jau išėivijoje: *Diemedžio paunksmėje* [49], *Kelionė* [51], *Laukų liepsnos* [52], *Metų vingiai* [55], *Sacra via* [61], *Šiapus ir anapus saulės* [62].

A. Šešplaukio-Tyruolio dokumentiniame pavelde, esančiame Dr. K. Pemkaus kolekcijoje, rankraščių ar mašinraščių, susijusių su poezija, nėra daug.

Voke¹ su užrašu *Diemedžio paunksmėje* saugoma A. Šešplaukio-Tyruolio užrašų knygutė (12x7,5 cm). Joje ant atskirų lapelių (išplėšti, iškirpti) užrašyti eilėraščiai. Maži lapeliai sudėlioti kaip knygos maketas: užrašyta pavardė, vardas, antraštė: *Amžinas miestas: piligrimo miniatiūros, 1952*, dedikacija: *Brangiajai kelionės draugei Elenutei*. Iš viso 38 puslapiai. Rašysena labai smulki, rašyta pieštuku, eilėraščiai sunkiai įskaitomi.

Šalia randame mašinraštį, pavadintą *Diemedžio paunksmėje: sonetai*, 1973 m. (22,5x15 cm; 22 p.), su dailininkės A. Sutkuvienės (1931–) rašteliu: „<...> viršelį Jūsų sonetams padariau ir išsiunčiau. Tikiuosi, kad Jums bus priimtinas. Bandžiau laikytis santūrumo – neperkrauti“ [23]. Knyga antrašte *Diemedžio paunksmėje* buvo išleista 1974 m. [49].

Įdomus A. Šešplaukio-Tyruolio knygos *Šiapus ir anapus saulės* mašinraštis. Iš pradžių šio mašinraščio antraštė buvo *Šiapus ir anapus uždangos*, bet raudonu tušinuku nubrauktas žodis *uždangos* ir pakeistas žodžiu *saulės*. Mašinraštyje 94 puslapiai. Pieštuku užrašytas tiražas, dydis, yra nedaug taisyčių raudonu tušinuku. Taip pat susegti keli lapai su M. Morkūno spaustuvės pastabomis. Knyga buvo išleista Čikagoje 1989 metais pavadinimu *Šiapus ir anapus saulės* su paantrašte *eilės lyrinės ir epinės* [62].

¹ Kadangi archyvinė dr. K. Pemkaus kolekcijos dalis dar tik tvarkoma, pristatant A. Šešplaukio-Tyruolio dokumentinį paveldą naudojami žodžiai vokas, aplankas. Medžiaga juose sugrupuota paties A. Šešplaukio-Tyruolio arba K. Pemkaus.

Vertimai. Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis nemažai nuveikė kaip vertėjas – vertė iš vokiečių, italų, anglų, lotynų kalbų. Keletas jo vertimų išleista Lietuvoje iki 1940 m.: Dantės (Dante Alighieri) [29], P. Derflerio (P. Dörfler) [30], J. V. Gėtės (J. W. von Goethe) [12], F. Šilerio (F. Schiller) [45], V. Skoto (W. Scott) [47] kūriniai bei rinkinėlis *Prie Jėzaus prakartėlės* [42]. Neapleido šios srities ir gyvendamas išeivijoje: išvertė G. von le Fort [31], Novalio (Novalis) [41], Šondocho (Schonoch) [46], P. Zuchenvirto (P. Suchenwirt) [48] kūrinius ir knygele *Šv. Kazimiero himnas Marijai* [70].

Aplanke su užrašu *A. T. raštai (vertimai ir kt.) dr. Pemkui K.* – Novalio kūrinio *Himnai nakčiai* vertimo iš vokiečių kalbos mašinraštis (22 p.). Be jo aplanke yra A. Šešplaukio-Tyruolio straipsnių *Novalis ir jo „Himnai nakčiai“* (4 p.), *Novalis. Himnai nakčiai. Iš „Dvasinių giesmių“* (9; 8 p.), *Iš Novalio dienoraščio* (9 p.; turinys), *Kiti Novalio kūriniai* (12 p.) mašinraščiai. Dar vienas mašinraštis yra 29 puslapių. Ant linuoto rudo popieriaus lapų juodu rašalu rašyto šio vertimo rankraščio – taisymai pieštuku ir rašalu.

Archyve yra A. Šešplaukio-Tyruolio verstos Novalio knygos *Himnai nakčiai* ruošiniai, dailininkės A. Sutkuvienės iliustracijos (6 piešiniai tušu ant popieriaus, vienas – ant plėvelės). Surinktos vertėjo pastabos, korektūros, 4 rašyti ranka lapeliai, 13 p. mašinraščio. Viena iš mašinraščių nurodyta: *Chicago: M. Morkūno sp., 1973*. Tačiau knyga buvo išleista tik 1979 m. [41].

Aplanke su užrašu *Schonoch. Stebuklas Prūsijoje arba Lietuvos karaliaus krikštas* yra keli šio vertimo variantai. Vieno mašinraščio antraštiniame lape po antrašte *Lietuvos karaliaus krikštas* nurodyti paantraštiniai duomenys: *Austrijos poeto Schonoch vizijinė poema iš XIV amžiaus* bei vertėjo pavardė – A. Tyruolis, 1975 (17 p.). Kitame vertimo variante taip pat nurodyti 1975 metai, bet pakeista paantraštė – *Keliaujančio poeto Schonoch vizijinė poema iš XIV amžiaus* (mašinraštis, 20 p.). Dar vieno vertimo antraštė yra *Stebuklas Prūsijoje arba Lietuvos karaliaus krikštas* (mašinraštis, 20 p., su taisymais). Knygoje, išleistoje 1976 m. M. Morkūno spaustuveje Čikagoje, palikta antraštė *Lietuvos karaliaus krikštas* su paantrašte *vizijinė poema iš XIV amžiaus* (30 p., iliustr.). Čia esančiame A. Šešplaukio-Tyruolio įžanginiame straipsnyje apie autorių parašyta, kur vertėjas rado šį kūrinį, ir nurodyta, kad „dalis to vertimo tilpo antologijoje *Nemarioji žemė*“ [40, 10]. Dr. K. Pemkaus kolekcijoje esančioje Šondocho knygoje *Lietuvos karaliaus krikštas* [46] yra A. Šešplaukio-Tyruolio dedikacija K. Pemkui.

Kitas vertimų aplankas yra Peterio Zuchenvirto *Žygis į Lietuvą 1377 m.* Mašinraščio antraštiniame lape nurodyta: *An Expedition to Lithuania. Translation of Suchenwirt's poem „Von hertzog Albrechts Ritterschaft“ (1377) in to Lituanic.* Antraštiniame mašinraščio lape nurodyti duomenys: *Brooklyn: Karys, 1975* (27 p.). Atrodo, kad knyga buvo išleista tik 1977 metais [48].

Dar vienas A. Šešplaukio-Tyruolio vertimas iš vokiečių kalbos yra Gertrūdos von le Fort *Piloto žmona*. Archyve yra A. Šešplaukio-Tyruolio ranka rašyti 24 puslapiai su keletu taisymų, nurodyta vieta ir datos: *St. Petersburg, Fla., 1979.1.24–2.7, peržiūrėta 1979.3.9*. Pirmame puslapyje juodu flomasteriu įrašyta: *spausdinta Drauge 1982 m.* Šis vertimas atskira knyga buvo išleistas Kaune 1997 m. [31].

Svarbus A. Šešplaukio-Tyruolio vertimas iš italų kalbos yra Dantės *Naujasis gyvenimas* (La vita Nuova). K. Pemkaus archyve yra keli šio vertimo mašinraščiai: 69 p. (išspausdinta ant plono popieriaus), 96 p. ir 24 p. Dviejuose mašinraščiuose nurodyti 1965 metai, viename – 1966-iejai. Knyga pasirodė 1966 metais [29].

Dr. K. Pemkaus archyve yra A. Šešplaukio-Tyruolio vertimas iš lotynų kalbos *Šv. Kazimiero himnas Marijai* (mašinraštis, 1970, 23 p.). Pirmuose trijuose puslapiuose – A. Šešplaukio-Tyruolio tekstas apie himną. Pirmosios dalies *Omni die dic Mariae* mašinraštyje (p. 6–26) yra A. Šešplaukio-Tyruolio įrašas pieštuku: *Šv. Kazimiero himnas Marijai*. Knygelė buvo išleista Bruklne 1971 m. [70].

Prie vertimų vargu ar tiktų, bet norisi paminėti kaip įdomų faktą – gydytojo dr. B. Naujalio laišką (1972 06 29, 7 p.), rašytą A. Šešplaukiui-Tyruoliui, kuriame prašoma išversti į vokiečių kalbą laišką Vokietijoje gyvenančiam advokatui dėl kompensacijų už patirtas skriaudas vokiečių okupacijos metais. Yra laiško vertimas, advokato atsakymas ir dar vienas B. Naujalio laiškas su aprašytais okupacijos sunkumais.

Šie laišakai rodo, kad, mokėdamas kelias užsienio kalbas, A. Šešplaukis-Tyruolis ne tik vertė įvairius kūrinius, bet ir talkino savo tautiečiams.

Antologijos. Kita svarbi A. Šešplaukio-Tyruolio darbo sritis yra antologijos. Dar 1933 m. Kaune išleista jo sudaryta antologija *Marijos žiedai: lietuvių poetų Marijai eilių vainikas* [38], kuri buvo papildyta ir pavadinta *Marijos žemė* bei 1959 m. išleista Castelnuovo Don Bosco mieste (Italija) [28]. Gyvendamas išeivijoje, A. Šešplaukis-Tyruolis sudarė arba redagavo keletą antologijų.

K. Pemkaus archyve esančių antologijų medžiagoje įdomu stebėti kūrinių pasirinkimą, korespondenciją su įvairiais autoriais, kurių kūrinius tikėjosi panaudoti vienai ar kitai knygai. Surinkti laišakai, kuriuose ieškodamas medžiagos A. Šešplaukis-Tyruolis kreipiasi į žmones. Kai kurie laišakai padėti prie mašinraščių ir juodraštinės medžiagos, kiti dr. K. Pemkaus išskirti prie asmenų korespondencijų. Perskaičius ir vienus, ir kitus matome, kad A. Šešplaukis-Tyruolis buvo be galo darbštus ir kruopštus, turėjo didelį korespondentų ratą.

Aplanke M. K. Čiurlionio antologija saugomas mašinraštis *Žvaigždžių sonatos: lietuvių poetų išeivijoje eilėraščiai apie M. K. Čiurlionį* (sudarė ir redagavo A. T., Chicago, 1981). Surinktos įvairios A. Šešplaukio-Tyruolio pastabos, pvz., rečiau vartojamų žodžių paaiškinimai, antologijos sudarymo pastabos. Kartu sudėti K. Grigaitytės (1910–2008), B. Augino (1917–), B. Brazdžionio (1907–2002), S. Santvaro (1902–1991), A. Radžiaus (1915–1996), J. Švabaitės (1921–), P. Orintaitės (1905–1999) kūrinių mašinraščiai ir rankraščiai (po kelis puslapius), kai kurie su autografais. Knyga, antrašte *Žvaigždžių sonatos*, 1981 metais buvo išleista Čikagoje [73].

Archyve yra net keli knygos *Nemarioji žemė: pasaulinės poezijos antologija* [40] juodraštiniai variantai, kita medžiaga. Vieno iš mašinraščių antraštiniame lape nurodoma paantraštė *Lietuva pasaulinėje literatūroje*; žodis *literatūroje* perbrauktas, virš jo pieštuku įrašyta *poezijos posmuose*. Tokia paantraštė palikta ir 1970 metais išleistoje knygoje. Kitame mašinraščio variante paantraštė yra *Lietuva Vakarų pasaulio poezijoje*. Kartu su šiais mašinraščiais sudėti atskiri perrašyti eilėraščiai, tekstai apie autorius. Prie mašinraščių nurodytos datos – 1966 m., 1968 m. Vieno iš aplankų pabaigoje yra A. Šešplaukio-Tyruolio laiškas leidėjui (1969 12 17) su keletu prašymų pataisyti kai kurias vietas, pvz.: „<...>labai prašyčiau pridėti dar šį paskutinį korektūras išsiuntus patikrintą autorių: Czeslaw Milosz, kurs buvo mano patarėjas lenkų literatūrai ir yra žymus šių dienų lenkų poetas“ [25]. Įdomu, kad vienas iš mašinraščių pavadintas *Lietuva pasaulinėje literatūroje: poezijos antologija*; tokiu pavadinimu 1985 metais Čikagoje išleistas ne poezijos, bet straipsnių rinkinys [53].

Įvairi antologijos *Vainikas. Kryžius. Lelija* [72] medžiaga. Viename iš mašinraščių variantų (267 p.) paantraštė yra *Kazimierinės grožinės literatūros antologija*, 1984 m. išleistoje knygoje – *Kazimierinė grožinė literatūros antologija*. Atrodo, kad norėta antologiją pavadinti *Karūna ir lelijos* – toks yra vieno mašinraščio pavadinimas su paantrašte *antologija šv. Kazimiero tematika jo didžiosios sukakties proga* bei nuoroda *sudarė kun. St. Yla, redagavo A. T[yruolis]*. Šiame mašinraštyje su įvairiomis pastabomis yra įrašas pieštuku: *Originalas pas K. Bradūną* (antologijos redkolegija: St. Yla, K. Bradūnas, A. Tyruolis).

Be jau parengtų šios antologijos variantų, surinkti ir redaktoriaus žodžio juodraštis, ir St. Ylos straipsnio apie šv. Kazimierą variantai: *Žvilgsnis į šv. Kazimiero istorinį profilį, Žvilgsnis į*

šv. Kazimiero gyvenimą, Šv. Kazimieras lietuvių literatūroje. Knygoje paliktas pastarasis. Galima matyti, kaip antologija buvo sudaroma. Surinkti įvairių autorių straipsniai iš žurnalų, straipsnių ir eilėraščių kopijos, kai kurie eilėraščiai perspausdinti mašinėle su A. Šešplaukio-Tyruolio ranka darytais taisymais, kai kurie straipsniai, natos suklijuoti ant baltų lapų. Užrašius antraštę *Šventasis Kazimieras*, parengtas planas, kaip bus grupuojama medžiaga: Šventasis poezijoje, Šventasis giesmėje, Šventasis mūsų prozoje, Šventasis mūsų scenoje (dramoje). Knygoje liko: poezija, beletristika, drama.

Išlikęs sąrašas autorių, kurių kūriniai panaudoti antologijoje – tai 27 asmenys, jų adresai ir pastaba, kad jie turi gauti knygą.

Peržiūrėjus antologijų rengimui skirtą medžiagą, randame laiškų iš Švedijos, Indijos, Šveicarijos, todėl galima manyti, kad A. Šešplaukis-Tyruolis medžiagą antologijoms stengėsi rinkti iš kuo platesnių šaltinių, kruopščiai tikslindavo turimą informaciją.

Vadovėliai. Gyvendamas Kempteno (Vokietija) DP (angl. *Displaced Persons*, liet. *perkeltieji asmenys*) stovykloje, A. Šešplaukis-Tyruolis kartu su kitais įsteigė gimnaziją ir pats joje 1945–1948 metais mokytojavo. Galbūt mokytojaudamas pasigedo mokymo priemonių, todėl 1947 m. išleido *Vokiečių kalbos skaitymus* [69]. Po metų pasirodė *Vokiečių kalbos skaitymai: pirmai ir antrai gimnazijų klasei* [68].

Jau gyvendamas JAV (nuo 1949 m.) parengė ir išleido *Pratiminę lietuvių kalbos gramatiką: mokyklai ir namams*, kuri buvo išspausdinta Vokietijoje 1954 m. [58]. Ši gramatika dar buvo pakartota 1958 m. [59], vėliau Čikagoje išleista *Lietuvių kalbos gramatika* [54].

Iš A. Šešplaukio-Tyruolio rengtų vadovėlių dr. K. Pemkaus kolekcijoje saugoma tik vadovėlio *Ten, kur Nemunas banguoja* rengimo medžiaga. Knyga skirta lituanistinėms mokykloms (skaitymai, gramatika, Tėvynės pažinimas, dainos).

Yra keli knygos *Ten, kur Nemunas banguoja* mašinraščio variantai. Vieni su taisymais, kiti tvarkingai perrašyti ir parengti atiduoti spausdinti. Peržiūrėjus visą su šia knyga susijusią medžiagą, matome, kad pirmieji darbai A. Šešplaukio-Tyruolio pažymėti 1954 m. data. Komisijos, sudarytos vadovėliui *Ten, kur Nemunas banguoja* tikrinti posėdis, kurio protokole nurodomi vadovėlio trūkumai, pateikti pasiūlymai dėl pavyzdžių pakeitimo, vyko tik 1960 07 04. Protokolas saugomas su knygos mašinraščiu. Taigi, vadovėlio *Ten, kur Nemunas banguoja* kelias iki skaitytojų buvo ilgas.

Viename mašinraštyje (1958) nurodytas vadovėlio pavadinimas *Lietuva, Tėvyne mūsų: lietuvių kalbos skaitymai*. Pirmoji knyga, bet jau pavadinta *Ten, kur Nemunas banguoja*, pasirodė 1962 m. [65], 1972 m. buvo išleistas 2-as pataisytas leidimas [64], kurio keli mašinraščiai su įvairiais taisymais, rengimo pastabomis, jau padarytu maketu, iliustracijomis saugomi dr. K. Pemkaus archyve. Dar vienas, trečias, šios knygos leidimas buvo išspausdintas 1987 m. [63].

Bibliografija. Gyvendamas Niujorke (1951–1964), A. Šešplaukis-Tyruolis studijavo bibliografiją Kolumbijos universitete (Niujorko valstija). Vėliau, 1964–1978 m., dėstė ir dirbo bibliografinį darbą Notre Dame universitete (Indianos valstija). Didelis A. Šešplaukio-Tyruolio darbas yra bibliografijos *Lituanica collections in European research libraries* [36] sudarymas. Dr. K. Pemkui perduotuose A. Šešplaukio-Tyruolio aplankuose išlikę šio darbo įrodymai. Surinkta medžiaga buvo grupuojama: *Lituanika Vak. Berlyne, Dr. Gaigalaičio biblioteka Vakary Berlyne, P. Klimo biblioteka Munchen universitete, Lituanica, Lituanica collection*.

Gausi medžiaga leidžia įsivaizduoti, koks ilgas buvo šios bibliografijos rinkimo kelias. Bibliografijos sudarytojas susirašinėjo su įvairiais žmonėmis, kurie ranka perrašė ištisis bibliotekų fondo apskaitos knygų puslapius, teikė informaciją apie atskirus leidinius, rekomendavo, kur

galima rasti lituanistinės literatūros. Prie Gaigalaičio bibliotekos – prof. E. Hermano (E. Hermann, 1869–1950) laišakai ir ranka perrašyti fondo apskaitos knygos puslapiai su lituanistine literatūra, prof. V. Vitės (W. Witte) laišakai ir mašinėle atspausdintas Gaigalaičio bibliotekos sąrašas, prof. E. Frenkelio (E. Fraenkel, 1881–1957) laišakai ir ranka perrašyti fondo apskaitos knygos puslapiai, dailininko Ž. Mikšio (1923–2013) atvirlaiškiai su informacija apie Klimo biblioteką; išsaugotos šios bibliotekos katalogų kortelių kopijos ant atskirų lapų.

Daug darbo pareikalavo ne tik informacijos rinkimas, bet ir kruopštus turimos medžiagos išdėstymas, ant plono popieriaus lapelių atspausdintų pozicijų suskirstymas pagal mokslo sritis, abėcėlę – tai rodo ne vienas mašinraštis su taisymais, papildymais, pastabomis, įklįjomis. Viena iš kelių saugomų mašinraščių randame pavadinimą *Lituanica in Western European research*.

Prie vieno beveik baigto mašinraščio pridėti dr. K. Pemkaus ranka rašyti lapeliai, kuriuose surašytos patikslintos pavardės, leidimo duomenys. Nežinia, ar K. Pemkus šiuos patikslinimus pateikė A. Šešplaukiui-Tyruoliui, ar tai pastabos pačiam sau, studijuojant jau gautą medžiagą.

Kiti darbai. Vienas iš kitų A. Šešplaukio-Tyruolio darbų – medžiaga knygai *Lietuva pasaulinėje literatūroje: straipsnių rinkinys* [53]. 1969 m. mašinraštyje nurodyta paantraštė – *poezijos antologija*. Kartu sudėti perrašyti eilėraščiai, tekstai apie autorius, taisymai, korektūros, pavardžių rodyklė. 1974 m. mašinraštyje (415 p.) nurodytas toks šios knygos pavadinimas: *Lietuvos pėdsakai pasaulinės literatūros baruose: studijos, straipsniai, recenzijos* (1933–1983).

Dar vienas A. Šešplaukio-Tyruolio darbas – *Religinis pradas Maironio kūryboje* [60]. Archyve saugomas 1966 m. mašinraštis (94 p.).

Daugelyje A. Šešplaukio-Tyruolio mašinraščių šalia metų nurodyta, kokius įvykius ar jubiliejus jie žymi. Prie Dantės *Naujojo gyvenimo* – 1965-ieji, Dantės metai, kitame mašinraštyje – 1965-ieji, Jaunimo metai, Šondocho *Lietuvių karaliaus krikštas* – 1975-ieji, Šventieji metai, P. Zuchenvirto *Žygis į Lietuvą* – Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Algirdo 600 metų mirties sukakčiai atminti (1377–1977), *Nemarioji žemė* – Lietuvos valstybės įkūrimo 700 metų ir Nepriklausomybės atstatymo 50 metų sukakčiai paminėti, kitame šios knygos mašinraštyje – 1968-ieji, Lietuvos laisvės kovų metai, *Tėvynė mūsų* – 1959-ieji, Vinco Kudirkos metai.

Korespondencija. Labai įdomi ir turininga A. Šešplaukio-Tyruolio dokumentinio paveldo dalis yra korespondencija. Rašytojų, leidėjų, kalbininkų, kunigų ir kitų, dirbusių išėivijoje, laišakai kaip iš mažų gabalėlių dėlioja „išvietintos kultūros“ vaizdą.

Alfonso Šešplaukio-Tyruolio korespondencijoje ryškiausios temos yra: knygų leidyba, platinimas, lituanistika, dėstymas, straipsniai, recenzijos, bibliografija ir kitos.

Knygų leidybos ir platinimo reikalai – tai viena iš dažniausiai sutinkamų A. Šešplaukio-Tyruolio korespondencijos temų. Advokato J. Bataičio (1894–1961) ir Mažosios Lietuvos tarybos pirmininko E. Simonaičio (1888–1969) laiškuose, rašytuose iš Vokietijos (1956–1960), rašoma ne tik apie A. Šešplaukio-Tyruolio knygų leidybos reikalus, bet ir nušviečiami Pasaulio lietuvių bendruomenės, Vokietijos krašto bendruomenės ir valdybos darbai, leidyklos „Bendrija“ veikla ir likvidacija, Baltų draugijos Vokietijoje veikla.

Leidyklos „Bendrija“ reikalai ir situacija nušviečiami ir chemiko, visuomenės veikėjo Karolio Drungos (1918–1987) laiške (1958 12 16), kuriame jis bando paaiškinti šioje leidykloje išleistų A. Šešplaukio-Tyruolio knygų likimą: „<...> jei net galima būtų nustatyti „Bendrijos“ skolos Jums dydį, ir jei dabartinė KV-a [PLB Vokietijos krašto valdyba – *aut. past.*] rastų galima prisiimti ankstyvesnių valdybų paliktus bankrotinės padėties išdavas, tad šiandien ir su geriausiaisiais norais mes negalėtumėm Jums nieko išmokėti ar Jums rezervuoti. Man labai nemalonu Jums tai sakyti, bet aš geriau imuos nemalonios pareigos, negu toliau dumti žmonėms akis“ [11].

Dėl knygų leidybos susirašinėta su inžinieriumi, profesoriumi, visuomenės veikėju Pr. Zunde (1923–2004); šioje 1953–1954 m. korespondencijoje yra faktų apie PLB Vokietijos krašto valdybos darbą. Apie A. Šešplaukio-Tyruolio knygų leidybą bei lėšas rašoma gydytojo, visuomenės veikėjo K. Ambrozaičio (1918–, rašyta 1970 02 03), lituanisto St. Barzduko (1906–1981) iš JAV (rašyta 1957 m.), spaustuvininko, leidėjo J. Kapočiaus (1907–1996, rašyta 1983 m.), kunigo, žurnalisto, rašytojo J. Prunskio (1907–2003) 1949–1959 m. rašytuose laiškuose. Leidėjas J. Karvelis (1901–1988) viename savo laiškų (1957 12 02) rašo: „<...> principe sutinku išleisti Jūsų parašytą gramatiką. <...> Skubėti dėl to noriu ir aš, nes pora mokyklų dar vis jos laukia, apie 40 egz. paimtų“ [14]. Kitame laiške (1958 10 06) rašoma: „1958–1959 mokslo metams išleisti Jūsų paruoštą knygą *Lietuva, Tėvynė mūsų* manau beveik neįmanoma. Neabejoju, kad Jūs esate gerai paruošęs šią knygą, bet būtinai turiu duoti aprobuoti PLVB švietimo skyriui <...>“ [15]. 1965 m. rugpjūčio 24 d. J. Karvelis rašo: „Jau pats laikas atspausdinti Jūsų *Liet. kalbos gramatikos* IV laidą“ [16].

Įdomus Lietuvos diplomato, visuomenės veikėjo B. K. Balučio (1879–1967) laiškas (1965 10 12), kuriame rašoma apie A. Šešplaukio-Tyruolio išverstų į lietuvių kalbą V. Šekspyro (W. Shakespeare) *Sonety* platinimo galimybes Didžiojoje Britanijoje: „<...> labai gailiuosi turėdamas Tamstai pranešti, kad nei man asmeniškai, nei Lietuvos pasiuntinybei, kaip toki, nėra žinoma nei viena tokių, bibliotekų ar knygynų, kai specialiai būtų [būtų – *aut. past.*] suinteresuotos Šekspyro leidiniais įvairiomis svetimomis kalbomis, – kaip apie tai rašote savo laiške. <...> savaimė suprantama, kad didesnis lietuviškųjų vertimų išplatinimas galimas tik tarp lietuvių skaitytojų“ [3]. Apie A. Šešplaukio-Tyruolio knygų platinimą rašoma ir poeto K. Bradūno (1917–2009) laiške (1956 03 26). Siųsdamas 6 dolerius už knygos *Aušros žvaigždės* 3 egzempliorius, jis rašo: „<...> kol kas daugiau nepavyko parduoti. Liūdna, bet poezija tampa vis sunkiau beįsiūdoma prekė visu kuo apsirūpinusiems. Ir vargu ar besulauksime jau tokių laikų, kada ir poezijos akcijos lietuviškų reikalų biržoje bus lygiai pageidaujamos. Tačiau, manau, mes vis dėlto nė viens nepasakytume, kad rašyti neverta“ [4].

Korespondencijoje nuolat minimi lituanistikos reikalai. Vyt. Armonas (1924–2002) laiške iš Torunės (Lenkija, 1970 12 20) rašo: „<...> čia sunku dirbti lituanistinį darbą geros savo bibliotekos neturint“ [1]. Dailininkas ir rašytojas P. Jurkus (1916–2004) klausia: „<...> kaip sekasi lituanistikos dėstymas Columbijos universitete? Gal susidarytų laikraščiai įdomios medžiagos?“ (1960 04 21) [11]. Saugomuose V. Maciūno (1909–2003) laiškuose apie lituanistiką rašoma ne kartą. Viename iš laiškų (1962 02 07) jis rašo: „<...> būtų gera, kad Pensilvanijos univ. biblioteka turėtų Jūsų išleistą anglišką knygelę apie Ad. Mickevičių. <...> Tegul ji padaugina jos turimą lituanistiką“ [18]. Kitame laiške (1963 10 07) dėkodamas už atsiųstą straipsnio apie Herderį ir dainas atspaudą rašo: „<...> būtų gera, kad tas atspaudas atsidurtų ir Pensilvanijos universiteto lentynose, padidindamas lituanistinius rinkinius“ [17].

Vertėjas, visuomenės veikėjas P. Gaučys (1901–1991) laiške iš Madisono (Viskonsinas, JAV, 1986 09 08) rašo: „<...> čia biblioteka labai turtinga, beveik viską ko man reikia randu. Dažnai net ir tokių knygų, kurių nežinojau, kad yra išleista. Gausūs rinkiniai ir lietuviškų knygų daugiausia iš Lietuvos“ [10].

Dažniausiai A. Šešplaukio-Tyruolio korespondentų laiškuose rašoma apie jo parašytus, spausdinamus (arba dėl kokių nors priežasčių nespausdinamus) straipsnius, prašoma parašyti juos ir nurodyti temą ar progą. Rašytojas, literatūros tyrinėtojas B. Babrauskas (1910–1968), būdamas Lietuvių rašytojų draugijos valdybos pirmininku, viename savo laiškų (1954 09 24) prašo parašyti „<...> apie prof. J. Eretą ir jo darbus (kaip buvęs mokinys), ypač, kuriuose parodo jo meilę Lietuvai arba literatūrinę kultūrą“ [2]. *Aidų* redaktorius J. Girnius (1915–1994) dėkoja už straipsnius apie Dantę ir Lietuvą, apie Novalį, Rėzą, prašo straipsnio *Šekspyro įtaka mūsų rašytojams* ir kt.

Pats A. Šešplaukis-Tyruolis laiške (1966 03 18) *Aidų* redaktoriui J. Girniui rašo: „<...> jau buvau besiruošias siųsti Jums straipsnį apie Šekspyro įtaką lietuvių literatūrai *Aidams*, kaip paaiškėjo, kad Lituanistikos institutas savo metraštyje atspausdins dalį to str., o dėl kitos reiks tartis su spaustuve arba su *Metmenų* redakcija, kad atspausėtų ir padarytų atspaudą. Kiek atsimenu, *Aidai* man kelis kartus atsisakė atspaudą padaryti (ypač Elioto Pelenų dienos, dėl ir iki dabar tebeapykstu)“ [24].

Korespondencijoje dažni leidinių (kol kas suskaičiuota 12 serialinių leidinių) redaktorių ar atsakingų darbuotojų prašymai parencenzuoti knygas ar straipsnius, dėkojama už jau gautas recenzijas. Tai Pr. Gaidos-Gaidamavičiaus (1914–2013) iš *Tėviškės žiburių*, B. Brazdžionio (1907–2002) iš *Lietuvių dienos*, L. Andriekaus (1914–2003) iš *Aidų*, kunigo V. Bagdanavičiaus (1908–2001) iš *Draugo*, K. Barėno (1907–2006) iš *Pradalgių*, V. Gidžiūno (1912–1984) iš *Šv. Pranciškaus varpelio*, P. Jurkaus (1916–2004) iš *Darbininko*, A. Klimo (1924–) iš *Lituanus*, Z. Raulinaičio (1913–2009) iš *Kario*, J. Tininio (1911–1971) iš *Lietuvių dienos*, J. Leimono (1900–1963) iš *Vyties* ir kt. laišakai.

J. Prunskis (1907–2003) viename laiške (1964 03 14) rašo: „Mielas Daktare, žinodamas Jūsų plačius sugebėjimus, noriu Jus prašyti tapti nuolatiniumi *Marian* žurnalo bendradarbiu <...>“ [19]. Vėliau rašoma: „Mirus kun. Barui [Kazimieras Barauskas-Baras, 1904–1972], tenka man laikinai redaguoti *Laivą*. Labai Jus prašyčiau reguliariai mums rašyti“ [20]. Z. Raulinaitis iš *Kario* redakcijos rašo (1976 03 05): „Šiais metais liepos mėnesį Amerika švęs 200 metų šventę. Ją atžymėsime birž.–liepos *Kario* numeryje. Ieškau medžiagos apie lietuviškas apraiškas šioje žemėje“ [21]. Tapti nuolatiniumi recenzentu (1969 11 04) laiške prašo Vyt. Gedgaudas (1912–1999) iš *Dirvos*.

J. Sakevičius (1907–) laiške iš *Kristaus karaliaus Laivo* (1964 06 12) kreipiasi į A. Šešplaukį-Tyruolį: „<...> man rodos, savo straipsniais atspėjate skaitytojų norus. Todėl prašau ir toliau rašyti pagal savo nusibrėžtą planą“ [22].

Kiek vėliau (1975 01 14) *Laivo* redaktorius J. Vaškas (1910–1992) rašo: „Mielas Profesoriau – žaviuosi Jūsų straipsniu. Tilpo kovo numery. Koks gilus Jūsų tikėjimas, koks aukštas Jūsų mokslas“ [26]. Kituose laiškuose (1976 10 26 ir 1977 01 27) J. Vaškas rašo: „Jūsų straipsnis mane sužavėjo tiek Jūsų teologine ortodoksija (to šiandien mums taip trūksta), tiek Jūsų rašytojo menas. Jūs *Laivo* puošmena“ [27]; „Savo plunksna Jūs pakeliate *Laivo* toną. Būkite toks geras, neapleiskite jo ir ateityje. Jūs turite *carte blanche* dėl temos pasirinkimo <...>“ [28].

Korespondencijoje randame ir pavienių asmenų padėkų už A. Šešplaukio-Tyruolio parašytas recenzijas arba prašymus recenzuoti kūrinius: O. Balčiūnienės-Audronės (1913–1999) ir kitų.

Yra laiškų, kuriuose A. Šešplaukio-Tyruolio prašoma bibliografinės pagalbos tikslinant biografijas, leidinių leidimo metus, rašybą ir kita. Pvz., V. Maciūnas, rengdamas spaudai V. Krėvės raštus, konsultuojasi, prašo patikslinti informaciją, paieškoti medžiagos apie V. Krėvę, prašo pagalbos sudarant K. Donelaičio bibliografiją. Hidrologo S. Kolupailos (1892–1964) žmona laiške (1965 11 30) prašo informacijos, kada, kur ir kas buvo rašyta apie S. Kolupailą ir kt.

Laiškuose ne kartą A. Šešplaukis-Tyruolis buvo kviečiamas dalyvauti rašinių konkurso komisijos darbe (A. Musteikio laiškas), Lietuvių rašytojų draugijos veikloje (P. Jurkaus, A. Barono laišakai), skiriant *Aidų* (L. Andriekus), *Draugo* romano premijas (V. Bagdanavičius), Lietuvių rašytojų draugija siuntė A. Šešplaukį-Tyruolį į studentų sąjungos organizuojamą studentams rašinio komisiją (B. Babrauskas).

Korespondencija, esanti A. Šešplaukio-Tyruolio archyve, ne tik supažindina su plačia jo veikla, bet ir visapusiškai atspindi korespondentų darbus, interesus, veiklos barus. Norisi išskirti V. Maciūno laiškus, parodančius plačią kultūrinę jo veiklą. Gražūs poeto K. Bradūno laišakai. Nepaprastai įdomūs poeto B. Brazdžionio, su kuriuo A. Šešplaukis-Tyruolis buvo pažįstamas

nuo studijų laikų, laiškai. 1984 m. gegužės 5 d. laiške B. Brazdžionis rašo: „<...> susitikimas su Patim buvo lyg sugrįžimas į anas baltąsias akademines dienas, kur leidome ir „šventinome“ pirmąsias knygas <...> arba kovojom prieš Šatrijos establišmentą. Teisybė, Sveikas nebuvai aktyvus kovotojas, nes tai nebuvo pagal Paties būdą“ [6].

Poetas šiltai atsiliepia apie Novalio *Himnai nakčiai* vertimą (1980 09 07): „<...> puikus įvado žodis apie autorių ir jo kūrybą. Meniški vertimai. Šiame bedvasiame laikotarpyje Novalio dvasiški himnai – tikra sielos atgaiva. Gali skaityti ir skaityti ir gėrėtis. Ypač, kad vertimai, net ir tie rimuotieji, skamba laisvai, tartum originalą skaitytum“ [8]. Perskaitęs A. Šešplaukio-Tyruolio verstą *Šv. Kazimiero himnas Marijai*, B. Brazdžionis atsiunčia laišką su himnu *Omni die de Marine* vertėjui „Miels Tyruoli/ Šitaip uoliai/ Tik tu vienas verst gali <...>“

Žurnalui *Lietuvių dienos* nusprendus paminėti B. Brazdžionio pirmojo išspausdinto eilėraščio 30-metį, poetas laiške (1954 02 16) prašo A. Šešplaukio-Tyruolio parašyti apie jo kūrybą, nes „mačiau Sveiko ne tik gilų poetinį pajautimą, bet ir gebėjimą surasti tai, kas autoriaus charakteringiausia; pastabumą analizuojant, tiksliai sintetinant“ [5]. Laiške, rašytame 1985 m. lapkričio 6 d., B. Brazdžionis nurodo: „<...> medžiaga naudokis, o pasinaudojęs ją atiduok dr. K. Pemkaus archyvui. Jis vis mane prašo ką nors iš savo „archyvo“ duoti, o pats jau kelis kartus yra atsiuntęs fantastiškų xeroxų <...>“ [7].

Korespondentų laiškuose galima išskirti ir kitokias temas. Rašytojas A. Vaičiulaitis (1949 08 29) paaiškina, kokios galimybės įsidarbinti mokyklose, Jonas Danis (Danisevičius, 1955 04 10) laiške prašo A. Šešplaukio-Tyruolio, dėstančio Kolumbijos universitete, pagalbos, vadovėlio, klausia, kokių priemonių turi pasigaminęs. Rašytojas A. Kairys, prekiavęs rašomosiomis mašinėlėmis, laiške A. Šešplaukiui-Tyruoliui (1952 08 05) paaiškina: „<...> paprastai tremtiniams aš duodu 8–10 % nuolaidas, kad pritraukus klientūrą. Tau, kaip mano prieteliui, skiriu 15 % nuolaidas nuo mašinėlės kainos“ [13]. Vėliau (1956 04 17) jis rašo, kad ketina mokytojauti ir prašo nurodyti, kur gauti literatūros, klausia apie vidurinių mokyklų ir kolegijų programas, dėstomus dalykus, tvarką, vadovėlius, mokytojų aprūpinimą ir mokyklų padėtį.

Galima paminėti laiškuose aptariamus knygų iliustravimo reikalus (dailininkai A. Sutkuvienė, P. Jurkus).

Liko nepaminėti K. J. Čeginskas (Švedija), A. Kantautas (Kanada), J. Kapočius, A. Petrika, F. Lavinskas, K. Karuža, Br. Kviklys, Liuda Alssen, J. Cedinš, D. Deskau, M. Anysas, M. Biržiška, P. Jonikas, M. Krupavičius A. Landsbergis, J. Puzinas, L. Valiukas ir kiti korespondentai, kurių laiškai taip pat atspindi tiek A. Šešplaukio-Tyruolio darbus, tiek ir išeivijos gyvenimą. Pagrindinę korespondencijos dalį sudaro rašytojų laiškai, kuriuose gausu įdomių faktų iš lietuvių išeivijos literatūrinio gyvenimo. Korespondentai dalijasi savo kūrybinėmis idėjomis arba prašo jau parašytų kūrinių įvertinimo, ieško medžiagos ar tikslina faktus, rašybos detales, praneša apie organizuojamus literatūrinius vakarus, susitikimus.

Viename savo laiškų (1986 10 11) rašytojas ir dailininkas P. Jurkus rašo: „Ir liūdna, ir grau-du, kad laikas taip greitai bėga, kad taip mažai padariau. O galėjau daugiau sunešti į aruodus. Bet tokia jau mūsų dalia – kelionė svetimoje žemėje, įvairūs darbai, kurie šaukte šaukiasi rankų. Ir visa tai papuošė ir praturtino mūsų kultūrinį gyvenimą“ [12].

Išvados. Dr. K. Pemkaus bibliotekoje-archyve saugomas A. Šešplaukio-Tyruolio dokumentinis paveldas suteikia galimybę panagrinėti šio visapusiško ir darbštaus žmogaus palikimą. Surinkta unikali archyvinė medžiaga leidžia galvoti apie platų interesų ratą, liudija kruopštų ir atsakingą požiūrį į darbą.

Poezijos rinkinių *Diemedžio paunksmėje* [49] ir *Šiapus ir anapus saulės* [62] rengimo medžiagoje sudėti ne tik autoriaus juodraščiai, mašinraščiai, bet ir knygų dailininkų, knygų leidėjų

laiškai. Galima ne tik studijuoti A. Šešplaukio-Tyruolio kūrybinius ieškojimus, bet ir susipažinti su išėvijos knygų leidybos problemomis.

Šiame archyve esanti gausi vertimų ir antologijų medžiaga galėtų sudominti tekstologijos specialistus ir kitus tyrėjus. Novalio [41], Šondocho [46], P. Zuchenvirto [48] ir kitų vertimų juodraščiai, mašinraščiai su taisymais, papildymais, pakeitimais yra gera medžiaga tyrimui. Antologijų *Žvaigždynų sonatos* [73], *Nemarioji žemė* [40], *Vainikas. Kryžius. Lelija* [72] ir kitų rengimo medžiagoje galima pasekti ne tik knygos idėją, kūrinių atranką, grupavimą, bet ir paieškos kelius. Didelis korespondentų ratas (daugiau nei 130 korespondentų) rodo, kad medžiagą savo darbams (antologijoms, bibliografijoms, vadovėliams) stengėsi rinkti iš kuo platesnių šaltinių, kruopščiai tikrindavo turimą informaciją.

Iš A. Šešplaukio-Tyruolio parengtų vadovėlių gausiausia yra *Ten, kur Nemunas banguoja* [65] medžiaga. Šioje medžiagoje matome sudarytojo pastangas atrenkant kūrinius ir pavyzdžius, tobulinat struktūrą.

Dideli darbai nuveikti bibliografijos srityje. Pagrindinis ir didžiausias A. Šešplaukio-Tyruolio darbas yra *Lituanica collection in European research libraries* [36]. Gausioje šios knygos rengimo medžiagoje aiškiai matome sudėtingą ir ilgą bibliografijų rinkimo kelią. Dažnai sėkmė priklausė ne tik nuo sudarytojo darbo, bet ir nuo korespondentų galimybių, geranoriškumo ir šio darbo svarbos suvokimo bei pagalbos. Bibliografijos rengimo juodraštinė medžiaga – tai didžiulio, kruopštaus darbo iliustracija.

A. Šešplaukio-Tyruolio dokumentiniame pavelde labai svarbią vietą užima korespondencija (1945–1983 m.). Laiškuose atsiskleidžia A. Šešplaukio-Tyruolio asmenybė – korespondentai vertina jo profesionalumą, paslaugumą ir darbštumą. Būta šilto, ramaus, draugiško žmogaus. Recenzijos, literatūriniai straipsniai, vertimai, paties kūryba, pedagoginis darbas derėjo su kitais darbais. Gyvendamas išėvijoje priklausė Lietuvių rašytojų draugijai, Lietuvių katalikų mokslo akademijai, Kultūros institutui, Kolumbijos universiteto ir Niujorko lingvistinėms draugijoms ir kt.

Jo korespondentais buvo garsūs lietuvių rašytojai, kultūros darbuotojai, todėl šie laiškai turėtų būti svarbūs literatūros ir istorijos tyrėjams. Korespondencija ne tik atskleidžia A. Šešplaukio-Tyruolio interesų ratą, korespondentų gausą, bet ir lietuvių išėvijos kultūrinį gyvenimą, veiklą, siekius ir pasiekimus.

Tikimės, kad ši publikacija sudomins literatūros, kultūros, istorijos tyrinėtojus bei skaitytojus.

ARCHYVINIAI ŠALTINIAI

1. Armonas, Vytautas. *Armono Vytauto laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Torun, 1970 12 20. Klaipėdos universiteto bibliotekos Retų spaudinių, kolekcijų ir rankraščių skyrius (toliau – KUB RSS), Kazio Pemkaus fondas, F2.
2. Babrauskas, Benediktas. *Babrausko Benedikto laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Cicero, 1954 09 04. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
3. Balutis, Bronius Kazys. *Balučio Broniaus Kazio laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* London, 1965 10 12. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
4. Bradūnas, Kazys. *Bradūno Kazio laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Baltimorė, 1956 03 26. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
5. Brazdžionis, Bernardas. *Brazdžionio Bernardo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* [S. l.], 1954 02 16. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
6. Brazdžionis, Bernardas. *Brazdžionio Bernardo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* [S. l.], 1984 05 05. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.

7. Brazdžionis, Bernardas. *Brazdžionio Bernardo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* [S. l.], 1985 11 06. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
8. Brazdžionis, Bernardas. *Brazdžionio Bernardo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* [S. l.], 1980 08 07. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
9. Drunga, Karolis. *Drungos Karolio laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Huttenfeld b. Lampertheim, 1958 12 18. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
10. Gaučys, Povilas. *Gaučio Povilo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Madison, 1986 09 08. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
11. Jurkus, Paulius. *Jurkaus Pauliaus laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Brooklyn, 1960 04 21. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
12. Jurkus, Paulius. *Jurkaus Pauliaus laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Woodhavenas, 1986 10 11. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
13. Kairys, Anatolijus. *Kairio Anatolijaus laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* [S. l.], 1952 08 05. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
14. Karvelis, Juozas. *Karvelio Juozo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Chicago, 1957 12 02. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
15. Karvelis, Juozas. *Karvelio Juozo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Chicago, 1958 10 06. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
16. Karvelis, Juozas. *Karvelio Juozo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Chicago, 1965 08 24. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
17. Maciūnas, Vincas. *Maciūno Vinco laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Brooklyn, 1963 10 07. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
18. Maciūnas, Vincas. *Maciūno Vinco laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Brooklyn, 1962 02 07. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
19. Prunskis, Juozas. *Prunskio Juozo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Chicago, 1964 03 14. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
20. Prunskis, Juozas. *Prunskio Juozo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Chicago, [s. a.]. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
21. Raulinaitis, Zigmantas. *Raulinaičio Zigmanto laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Brooklyn, 1976 03 05. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
22. Sakevičius, Jonas. *Sakevičiaus Jono laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Chicago, 1964 06 12. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
23. Sutkuvienė, Ada. *Sutkuvienės Ados laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* [S. l.], 1973 12 04. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
24. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Šešplaukio-Tyruolio Alfonso laiškas Girmiui J.* Notre Dame univ., Ind., 1966 03 18. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
25. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Šešplaukio-Tyruolio Alfonso laiškas [Kapočiui Juozui].* [S. l.], 1969 12 17. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
26. Vaškas, Juozas. *Vaško Juozo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* [Chicago], 1975 01 14. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
27. Vaškas, Juozas. *Vaško Juozo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Chicago, 1976 10 26. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.
28. Vaškas, Juozas. *Vaško Juozo laiškas Šešplaukiui-Tyruoliui A.* Chicago, 1977 01 22. KUB RSS, Kazio Pemkaus fondas, F2.

PUBLIKUOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

29. Dante, Alighieri. *Naujasis gyvenimas = La vita nuova.* [Vertė A. Tyruolis]. Asti: Saleziečiai, 1966. 95 p.
30. Dorfler, Peter. *Kai dar motina gyveno.* [Vertė A. Šešplaukis]. Kaunas: [Žinija], 1937. 179 p.
31. Le Fort, Gertrud von. *Piloto žmona.* [Vertė Alfonsas Tyruolis]. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas salonas, 1997. 45, [3] p.

32. *Goethe*: gyvenimas ir rinktinė poezija. [Paruošė A. Tyruolis]. Kaunas: Sakalas, 1932. 114, [4] p.
33. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai*: biografijų žinynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002, t. 2, p. 331.
34. *Lietuvių egzodo literatūra, 1945–1990*. [Redagavo: Kazys Bradūnas, Rimvydas Šilbajoris]. Čikaga: Lituaniistikos institutas, 1992, p. 166–169.
35. *Lietuvių enciklopedija*. Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1963, t. 29, p. 425.
36. *Lituanica collections in European research libraries: a bibliography*. [Compiled by Alfonsas Šešplaukis]. Chicago: the Lithuanian Research and Studies Center, 1986. XVI, 215 p.
37. *Marijos žemė*: lietuvių poetų Marijos eilių vainikas. [Paruošė A. Tyruolis]. Castelnuovo Don Bosco: Saleziečių leidinys, 1959. 63 p.
38. *Marijos žiedai*: lietuvių poetų Marijos eilių vainikas. [Parinko A. Tyruolis]. Kaunas: [s. n.], 1933. 46 p.
39. Naujokaitis, Pranas. *Lietuvių literatūros istorija, [1928–1944 m.]*. Čikaga: JAV LB kultūros taryba, 1976, t. 3, p. 144–148.
40. *Nemarioji žemė*: Lietuva pasaulinės poezijos posmuose: antologija. [Sudarė Alfonsas Tyruolis]. Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, [1970]. 176 p.
41. Novalis. *Himnai nakčiai*. [Vertė A. Tyruolis]. Chicago: [s. n.], 1979. 79 p.
42. *Prie Jėzaus prakartėlės*. [Sulietuvino A. Tyruolis]. Marijampolė: Marijonų kongregacija, 1931. 96 p.
43. Ruseckaitė, Aldona. Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis: šventė po Maironio namų skliautais. *Žiemgala*, 1999, nr. 2, p. 1–2.
44. Ruseckaitė, Aldona. Žvelgti į ramų dangaus pakraštį...: Alfonsui Šešplaukiui-Tyruoliui – 100. *Draugas*, Chicago, Ill., 2009, spal. 3, priedas „Mokslas, menas, literatūra“, p. 4, 8.
45. Schiller, Friedrich. *Giesmė apie varpą*. [Vertė A. Šešplaukis]. Kaunas: [Sfinksas], 1936. 28 p.
46. Schondoch. *Lietuvos karaliaus krikštas*. [Vertė A. Tyruolis]. Chicago: M. Morkūnas, 1976. 30 p.
47. Scott, Walter. *Kventinas Durvardas*. [Vertė A. Šešplaukis]. Kaunas: Sakalas, 1935. 2 d.
48. Suchenwirt, Peter. *Žygis į Lietuvą*: istorinė poema iš 1377 metų. [Vertė A. Tyruolis]. Brooklyn: Karys, 1977. 36 p.
49. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Diemedžio paunksmėje*. Nottingham: Šaltinis, 1974. 35 p.
50. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Herder und die baltischen Volker*. [Linkuva: s. n.], 1945. 88 p.
51. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Kelionė*: eilėraščiai. Chicago: Lietuvių katalikų spaudos d-ja, 1950. 127 p.
52. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Laukų liepsnos*: sonetai. [Nordlingen]: Venta, 1953. 44 p.
53. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Lietuva pasaulinėje literatūroje*: straipsnių rinkinys. Chicago: Lituaniistikos tyrimo ir studijų centras, 1985. 244 p.
54. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Lietuvių kalbos gramatika*: gramatika ir sintaksė. 4-as patais. leid. [Chicago]: J. Karvelis, 1966. 118 p.
55. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Metų vingiai*: lyrikos rinktinė. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1963. 182 p.
56. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. Neišdilo meilė Lietuvai. [Pokalbis su JAV gyvenančiu rašytoju A. Šešplaukiu-Tyruoliu] / kalbėjosi Marija Macijauskienė. *XXI amžius*, 2004, rugpj. 25, p. 1.
57. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Pavasario saulėj*. Marijampolė: [Marijonų sp.], 1935. 48 p.
58. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Pratiminė lietuvių kalbos gramatika*: mokyklai ir namams. [Hannover]: Bendrija, 1954. 97 p.
59. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Pratiminė lietuvių kalbos gramatika*: mokyklai ir namams. 2-oji laida. Chicago: Karvelis, 1958. 97 p.
60. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Religinis pradas Maironio kūryboje*. Roma: [s. n.], 1967. 87 p.
61. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Sacra via*: Romos sonetai. Chicago: Ateitis, 1961. 47 p.
62. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Šiapus ir anapus saulės*: eilės lyrinės ir epinės. Chicago: M. Morkūnas, 1989. 109 p.
63. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Ten, kur Nemunas banguoja*. 3-ias patais. leid. Chicago: JAV lietuvių bendruomenės Švietimo taryba, 1987. 288 p.
64. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Ten, kur Nemunas banguoja*: lituanistinių mokyklų šeštajam skyriui. 2-as patais. leid. Chicago: JAV lietuvių bendruomenės Švietimo taryba, 1972. 283, [1] p.

65. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Ten, kur Nemunas banguoja*: skaitymai, gramatika, Tėvynės pažinimas, dainos. Cleveland: JAV LB kultūros fondas, 1962. 217 p.
66. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Tomas Morus Anglijos kankinys*. Marijampolė: Marijonų kongregacija, 1935. 29 p.
67. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Vyturėlis*. [S. l.: s. n., 1927?].
68. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Vokiečių kalbos skaitymai*. Ulm: Sudavija, 1948. 77 p.
69. Šešplaukis-Tyruolis, Alfonsas. *Vokiečių kalbos skaitymai*: chrestomatija. Weiheim-Teck: Atžalynas, 1947. 231 p.
70. *Šv. Kazimiero himnas Marijai*. [Vertė A. Tyruolis]. Brooklyn: [Jonas Gailiūnas], 1971. 31 p.
71. Vaičiulėnaitė-Kašelionienė, Nijolė. Viktoro Hugo odė lietuvių liaudies dainos motyvais. *Tautosakos darbai*, 2002, t. 23 (16), p. 273–280.
72. *Vainikas, kryžius, lelija*: kazimierinė grožinės literatūros antologija. [Redagavo Alfonsas Tyruolis]. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1984. 328 p.
73. *Žvaigždžių sonatos*: lietuvių poetų iševijoje eilėraščiai apie M. K. Čiurlionį. [Sudarė ir redagavo Alfonsas Tyruolis]. Chicago: Ateitis, 1985. 102 p.

DANUTĖ STEPONAVIČIŪTĖ

The Documentary Heritage of Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis in the Lituanistic Collection of Dr. Kazys Pemkus (the Klaipėda University Library)

Summary

The library-archive of well-known bibliophile Dr. Kazys Pemkus in the Klaipėda University Library contains both archival material and a valuable lituanistic collection of books and periodicals. The archival part of the collection includes documentary heritage of famous Lithuanian organizations, notable Lithuanian exiles, writers and scientists.

This article presents the part of the Pemkus collection containing the documentary heritage of a Lithuanian poet, literary scientist, translator and educator, Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis (1909–2006). In 1944 A. Šešplaukis-Tyruolis left Lithuania and moved to Austria. In 1949 he came to the U.S.A., where he faced all the challenges of the exile. A. Šešplaukis-Tyruolis wrote poetry, research articles, reviews, and translated from German, Italian, English, and Latin. He also compiled several textbooks and a bibliography, *Lituanica collections in European research libraries*. His better known translations are from Novalis (*Himnai nakčiai*), Schondoch (*Stebuklas Prūsijoje arba Lietuvos karaliaus krikštas*) Peter Suchenwirt (*Žygis į Lietuvą 1377 m.*), and Dante Alighieri (*Naujas gyvenimas*).

The archive contains materials related to Šešplaukis-Tyruolis' compilation of anthologies such as *Žvaigždžių sonatos*, *Nemarioji žemė*, *Vainikas*, *Kryžius*, *Lelija*, as well typescripts of the textbook *Ten, kur Nemunas banguoja*. It also includes other works of A. Šešplaukis-Tyruolis such as *Lietuva pasaulinėje literatūroje*, *Religinis pradas Maironio kūryboje*.

A. Šešplaukis-Tyruolis' correspondence is of considerable interest. He communicated with leading exile writers, public figures, culture people and scientists. The most popular subjects of this communication are publishing, teaching, and writing articles and reviews. The article discusses the correspondence of A. Šešplaukis-Tyruolis with such poets as B. Brazdžionis, K. Bradūnas, artist and writer P. Jurkus, Lithuanian diplomat B. K. Balutis, priest, writer and journalist J. Prunskis and others.

The documentary heritage of Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis acquaints us not just with himself as a diligent and enlightened person, but with the life of the Lithuanian exile in general.

